

ratione temporis in quo movetur, et quomodo continuum non componatur ex solis indivisibilibus; et consequenter nec motus. Hæc omnia pertinent ad considerationem motus, secundum ea, quæ sibi absolute conveniunt, tam in se, quam in suis affectionibus et divisionibus a lib. iii usque ad sextum.

Liber VII et VIII.

Restat in reliquis libris explicare ea quæ conveniunt motui comparative ad moventia et ad mobilia, et lib. vii considerat ordinem mobilium ad moventia deveniendo usque ad primum motum, et primum motorem, quia non datur processus in infinitum; et similiter considerat conditionem requisitam inter movens et mobile, scilicet quod sint simul et approximata, et consequenter comparat motus inter se, quoad velocitatem et tarditatem. Secundo, considerat in lib. viii qualitatem primi motus, et primi motoris, ubi sistit consideratio entis mobilis, ostendendo quod primus motor est sempiternus, ubi etiam agitur de æternitate primi motus, et æternitate universi ab eo producti, et similiter ostendit primum motum esse motum localem et circularem, ac denique primum motorem esse infinitæ virtutis, et carere magnitudine atque adeo esse incorporeum et indivisibilem.

De his omnibus tractandum nobis est in præsentia juxta hunc ipsum ordinem librorum Aristotelis. Sed ante præmittenda est quæstio de scientia ipsa Philosophiæ, tanquam præcæmialis quæstio, et de ordine qui servari debet in processu cognitionis et scientiæ.

QUÆSTIO I.

DE SCIENTIA PHILOSOPHIÆ, ET ORDINE COGNOSCENDI.

Multa quæ de scientia Philosophiæ disputari solent omittimus in præsentia, quia ex resolutione tradita in quæstione præcæmiali Logicæ, et in quæstione ultima Posteriorum facile possunt innotescere. Ejusmodi sunt, an Philosophia sit nobis necessaria, an sit scientia, an practica, vel speculativa et similes aliæ quæstiones, quæ ex similibus resolutione deciduntur. Constat enim Philosophiam nobis esse necessariam ad rectam et scientificam rerum naturalium perscrutationem; quod vero sit scientia, constat ex multis demonstrationibus, quæ in progressu hujus scientiæ fiunt, ac denique quod sit speculativa constat tum ex fine hujus scientiæ, qui est indagatio et cognitio veritatum naturalium, non earum effectio; tum ex principiis quibus procedit, quæ resolutivo modo ostendunt veritatem, non compositivo modo fabricare docent.

Quare tria tantum restant explicanda, quæ propria sunt hujus scientiæ. Primum est de illius objecto formali, et materiali quodnam sit. Secundo, de ejus unitate, an sit una secundum speciem atomam, an vero penes diversa objecta dividatur in diversas species, v. g., ea quæ tractat de cælo, an sit diversa specie ab illa quæ tractat de generatione, vel de anima, an vero totum hoc sit unius speciei. Tertium circa ordinem cognoscendi, quid sit primo cognitum a nostro intellectu, quod Aristoteles loco præcæmii in primo isto libro tractavit.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum ens mobile sit objectum formale Philosophiæ.

Ut punctus difficultatis innotescat, nota duos terminos tituli. Primum est *ly ens mobile*. Secundus est *ly objectum formale*. Ens mobile non sumitur complexè pro aggregato ex ente et mobilitate, ut duobus, sed incomplexè pro quidditate cui convenit mobilitas. Differunt autem quidditas mobilis, seu naturalis, aut ens naturale, et natura, quia ut dicit Philosophus in lib. Physic. c. i: Natura dicitur principium motus, et quietis ens naturale, id quod habet in se tale principium motus. Unde non dicitur natura objectum Philosophiæ, sed ens naturale, vel mobile, quia agit de rebus, seu quidditatibus mobilibus, quæ natura ipsa constant. Et sicut sumitur natura in Physicis, non pro sola essentia rei quæ cuilibet enti competit, sed pro ea quæ est principium motus, non cujuslibet, sed imperfecti et cum successione et processu de potentia ad actum; ita ens naturale vel mobile sumitur pro eo quod habet in se principium talis motus Physici, et imperfecti, de quo plura dicemus in quæstione ix agendo de definitione naturæ.

Secundus terminus est *ly objectum formale*, licet enim identificentur ens mobile, corpus mobile, substantia mobilis, naturalis, vel sensibilis, ratione cujus identificationis, aliqui reducant istam difficultatem fere ad modum loquendi: de quo videri possunt Conimbricenses, hic q. iv præcæmiali, et Carmelitani, q. i et alii tamen quantum ad rationem formalem, quæ a materiali distinguitur in scientiis, difficultas ista non est de modo loquendi, sed de re, licet enim mobile, seu muta-

bile Physicum debeat esse corpus et substantia, tamen formalitas corporis, aliud explicat quam formalitas entis mobilis, dicit enim corpus formaliter radicem quantitatis, et sic definitur per ordinem ad divisibilitatem; mobile autem radicaliter sumptum dicit radicem mutationis seu transitus de potentia ad actum, quod quidem si fiat cum successione et continuitate, ut fit in motu Physico, divisibilitatem requirit ut conditionem, non ut rationem formalem, et ita videmus quod neque natura, neque motus definiuntur per corpus, neque illud explicant, sed natura dicitur principium motus et quietis; motus autem dicitur actus entis in potentia: ubi solum explicatur ordo entis imperfecti, non corporis. Denique idem videmus observari in aliis rationibus formalibus explicandis, licet enim omne coloratum sit corpus, non tamen dicimus quod objectum formale visus est corpus coloratum, sed coloratum explicat formale objectum; corpus autem materiale, seu præsuppositum et omne intelligibile est ens; non tamen ratio entis formaliter explicat objectum intellectus, sed præsuppositivè et materialiter. Idem ergo potest intelligi in corpore mobili, et ente mobili.

Quapropter difficultas præsens in duobus consistit. Primum in discernendo rationem formalem objecti Physicæ, et materialem, an scilicet ratio mobilitatis pertineat ad objectum formale, ratio vero corporis ad materiale. Secundum est de extensione hujus objecti, an scilicet complectatur per se et formaliter omne mobile tam substantialiter, quam accidentaliter; an vero solum complectatur per se mobile substantialiter, et penes principia substantialia, mobile autem accidentaliter solum reductive tractetur a Physico, et ut deductum ex primo.

Et licet plures sententiae versentur circa objectum Philosophiae assignandum, de quibus videri possunt Conimbricens. hic q. ix. proemiali, art. 1 et Carmelitani, q. 1, tamen praecipuae sententiae reducuntur ad tres. Quidam asserunt objectum esse ens mobile; quidam corpus mobile; quidam corpus naturale, vel sensibile licet haec omnia dicant alii in idem coincidere, et solum differre penes modum loquendi. Similiter etiam inter Thomistas aliqui existimant objectum formale et per se Philosophiae solum esse ens mobile substantialiter, et penes principia substantialia, alii quod per se, et adaequate includit, tam mobile substantialiter, quam accidentaliter, et sunt diversa principia mobilitatis accidentaliter, et substantialiter, de quo videri potest Cajetanus opusculi de sub. Phil.

DICO PRIMO. — Subjectum materiale, seu objectum quod Philosophiae est corpus naturale, seu mobile; formale vero explicatur per ens mobile, seu mobile ut sic, et ita ens mobile, et corpus mobile se habet, sicut in visu coloratum, et corpus, quod ly *coloratum* est formalis ratio, ly *corpus* materialis, neque enim tangitur corpus a visu sub omni ratione, sed quatenus afficitur colore.

Prima pars conclusionis est extra controversiam, cum constet limites Philosophiae intra res corporales contineri, nec per se agere de substantiis separatis ab omni materia, sic enim haberet abstractionem aequalem Metaphysicam, quia abstraheret a materia sensibili, et intelligibili. Et similiter non agit de sola quantitate abstracta ab omni materia, sic enim coincideret cum Mathematica, et non ageret de corpore, ut subiecitur motui, quod utique est corpus sensibile. Quod si aliquando Physica agit de Deo et Angelis, non

agit de illis ut mobilibus, sed ut moventibus, quatenus in illos reducuntur motus corporales, et ab eis dependent; de ipsis autem substantiis separatis propter se non agit Physica.

Secunda vero pars est expressa Divi Thomae, praesertim in locis ubi de hoc ex professo agit, ut patet in proemio Physicorum ubi inquit: « Quod subjectum Philosophiae est ens mobile simpliciter; non dico autem corpus mobile, quia omne mobile esse corpus probatur in isto libro, nulla autem scientia probat suum objectum. » Idem expresso docet Opusculo XLII, cap. XIV; videri potest VI Metaph., lect. IX, ubi docet objectum Physicam esse ens mobile, vel etiam substantiam mobilem, id est quidditatem mobilem, ut ibi explicat et XI Metaph., lect. IV, docet ex Philosopho quod Physica speculatur entia ut mota. Quod si aliquibus locis videtur dicere Divus Thomas, quod subjectum Physicam est corpus mobile, ut p. q. VIII, art. 1 in argumento sed contra, et q. XIV de Veritate, art. VIII ad 16, tamen ibi non loquitur de objecto Philosophiae pro formali, sed pro materiali, seu praesuppositivo.

Fundamentum hujus conclusionis sumitur ex his quae paulo antea sunt insinuata, quia videlicet propria, et adaequata passio quam Physicus demonstrat de suo subjecto est motus, motus autem non definitur explicando ordinem ad corpus vel substantiam sed ad ens mobile, definitur enim *quod est actus entis in potentia*, ut patet in hoc tertio libro; ergo formalis ratio subjecti Physici non explicat rationem corporis, nam quod formaliter est subjectum scientiae, explicatur etiam in formali definitione propriae passionis, tanquam id ad quod passio dicitur habitudinem, ergo cum non explicetur in definitione motus ratio

corporis, sed ratio entis in potentia, non pertinet ad formalem rationem subjecti corpus, licet in re verum sit, quod non sit mobile motu Physico, nisi id quod est corpus, sed tamen sub formalitate, qua pertinet ad Physicam, ita se habet quod si per impossibile daretur aliquid mobile quod non esset corpus, adhuc tractaretur a Physica, sicut si per impossibile daretur aliquid coloratum extensum, quod non esset corpus, adhuc videretur ab oculo.

Secundo, sumitur fundamentum ex illa ratione, quam significat D. Thomas, I Phys. citato, quia in Physica probatur quod mobile sit corpus, nulla autem scientia probat suum objectum formale; ergo objectum formale non est corpus sub formalitate et explicatione corporis, sed sub ratione entis mobilis. Quia probatione utrumque insinuat, et quod ratio corporis pertinet ad objectum materiale, siquidem probatur convenire omni mobili, et quod non sit ratio formalis, quia nulla scientia potest illud probare, siquidem omnis probatio procedit sub aliqua ratione formali, et consequenter talis ratio non probatur, sed probat, et sic supponitur; ea vero supposita bene potest probari quod tale objectum materiale sibi competat, quia jam habet rationem formalem, sub qua procedat ad investigandum, et ostendendum quodnam objectum materiale sibi sit proportionatum, et sic Philosophus ostendit quod omne mobile debet esse corpus, quia debet esse divisibile ut patet in libro VI Physicorum, et ita postquam tractavit de ente mobili in communi in istis octo libris, incipiendo descendere ad explicandum in particulari diversa entia mobilia, quod pertinet ad objecta contenta sub materiali subjecto, incipit in libris de coelo a notificatione corporis; ergo supponitur quod cor-

pus ex parte materiali subjecti se teneat.

Dices: Non repugnat quod aliqua scientia probet suum objectum formale a posteriori, sicut Theologia probat Deum esse, nec enim requiritur ad rationem principii indemonstrabilis quod sit indemonstrabile etiam a posteriori, sed solum a priori, ut diximus in Logica, q. XXIV. Et sic per divisibilitatem quasi a posteriori probatur in Physica ratio corporis, unde Philosophus formaliter non probavit mobile esse corpus, sed omne mobile esse divisibile et habere partes, divisibilitatem autem non est ipsa ratio corporis, solum enim illi competit ratione quantitatis, imo divisibilitatem proxima etiam a quantitate separari potest, ut diximus in Logica, q. XVI, et patet in corpore Christi sacramentaliter posito; ergo non probat Physica rationem corporis, sed aliquid accidens ejus.

Respondetur nullam scientiam posse probare suum objectum formale, etiam quoad an est ex ipsa propria ratione formali, sic enim probaret idem per idem, sed vel id probat ex mutuatis ab alia scientia, sicut Theologia ex rationibus Metaphysicis probat Deum esse, vel id probat aliqua ratione a posteriori solum reductive pertinente ad talem scientiam, non formaliter et per se, ut latius ostendimus in Logica, in libris Posteriorum. Physica autem ostendit mobile esse corpus seu divisibile, ex ipsa intrinseca et formali ratione motus, quia omnis motus debet habere partes, siquidem partim est in actu, partim in potentia.

Et ad id quod dicitur Philosophum non probare quod mobile est corpus, sed quod est divisibile, atque adeo a posteriori probare quod sit corpus, respondetur quod quando probatur alicui rei convenire ali-

quam propriam passionem, et non probatur ex ipsa quidditate a qua talis passio dimanat, manifestissimum signum est quod talis quidditas a qua dimanat illa passio, non pertinet ad rationem formalem talis scientiæ, siquidem non per illam probatur, sicque perinde est probare talem propriam passionem ac probare ipsam essentiam. Cum ergo ex ratione corporis et oriatur divisibilitas et mobilitas, si probatur ex mobilitate divisibilitas eo quod ad illam requiritur, non attenditur formaliter ipsa ratio corporis sub ea ratione qua corpus est id est ut fundat divisibilitatem, sed sub ea ratione qua quidditas mobilis est. Unde idem est probare rationem divisibilis, et rationem corporis, quia corpus radix divisibilitatis est: procedendo enim ex ipsa quidditate mobilitatis, non proceditur ex ipsa ratione corporis, quatenus radix divisibilitatis est, sed quatenus fundamentum mobilitatis est, et hoc est esse ens mobile. Unde motus secundum suam naturam, et per se non pertinet ad genus quantitatis, seu divisibilitatis, ut dicit S. Thomas Opusc. LXX, q. v, art. III ad 5, et v Metaphys., lectio xv. Est simile si aliqua scientia ageret de intelligibili ut sic et probaret quod intelligibile in actu debet esse spirituale, et non corporale, quia est abstractum a materia, talis scientia non haberet pro objecto formali entitatem spirituales, licet illam necessario supponeret, quia non respiceret illam formaliter, ut opponitur corpori entitative, sed ut fundat ordinem ad intellectum. Sic Physica, quæ agit de mobili, non respicit formaliter corpus, sic enim radix divisibilitatis est, sed ut procedit de potentia ad actum de non esse ad esse, hoc enim pertinet ad mutationem, quod formaliter non est respicere corpus, sed ipsum fieri et esse

secundum mutationem, quod totum ens mobile est.

DICO SECUNDO: — Quando dicitur ens mobile subjectum formale Physicæ ly *mobile* non sumitur pro mobilitate formali, sed aptitudinali, seu radicali, ita quod ens mobile est idem quod quidditas mobilis, seu fundamentum mobilitatis proxima. — Ita notat Cajetanus in opusculo de subjecto Physicæ. Ratio est manifesta, quia alias Physicus ageret de accidente, mobilitas enim proxima, seu formalis, accidens est, et sic non ageret de substantia, neque de generatione substantiali; imo non ageret per se de natura, contra id quod dicemus in secundo libro; natura enim est principium motus et quietis primo, et per se. Unde non consistit in mobilitate formali, sed radicali, quia mobilitas formalis, quæ est accidens, non est primum principium motus, sed primum, et formale.

Dices: Ergo formale obiectum Physicæ, non solum est ens mobile, sed substantia naturalis, sive substantia mobilis, seu corpus mobile. Respondetur formale obiectum esse substantiam mobilem sumendo substantiam pro quidditate, seu radice prima mobilifatis, ut dicit S. Thomas, vi Metaphys. lect. I, et sic est idem quod ens mobile formaliter. Cæterum si sumatur ly *substantia*, prout explicat hanc quidditatem per modum primi prædicamenti, id est ut naturam subsistentem, sic non explicat rationem formalem, sed materialem seu concomitantem subjecti physici, sicut etiam visus respicit coloratum in concreto, quod non potest esse nisi *substantia*, vel habens modum substantiæ, non pertinet substantia ad formalem rationem obiecti in visu, sed ad materialem, tanquam sensibile per accidens; sic Physica per se et formaliter respicit ens mobile, quatenus

explicat quidditatem primi principii motus, quod non potest esse primum principium, nisi sit substantia, non tamen sub formalitate substantiæ definitur, vel formaliter attingitur, ideoque non omnino excludit substantiam, sed tanquam subjectum materiale includit, sicut etiam Mathematica agit de quantitate secundum se, quatenus fundat proportionem, et mensuras, nec tamen formaliter considerat rationem accidentis, secundum quod inhærens est, licet sine ratione accidentis quantitas non detur.

DICO ULTIMO — Ens mobile, de quo per se agit Physica, non solum est ens mobile substantialiter, sed etiam accidentaliter, ita quod terminative ly *mobile* abstrahit a substantia, et accidente, et respicit non solum principia mobilitatis substantialis, sed etiam accidentalis licet subjective ly *mobile* sit substantia.

Hæc conclusio ab omnibus acceptatur, nam aliqui dicunt Physicam adequate solum agere de ente mobili substantialiter, quod ut salvent in cælo quod est omnino incorruptibile et ingenerabile, et tamen per se pertinet ad Physicam, dicunt cælum esse mobile substantialiter, non proxime, sed remote et radicaliter, scilicet ratione materia, et ita ponere debent materiam cæli ejusdem speciei cum sublunari, et hoc ideo est ut salvent eadem principia naturalia in objecto hujus scientiæ: alias si considerantur diversa principia, alia pro substantia, alia pro accidente, non apparet quomodo uniantur in unica scientia. Nec potest dici quod principia accidentis reducuntur ad principia substantiæ, hoc enim salvari non potest in uno ex principiis, scilicet in privatione; nam privatio formæ substantialis non est in omnibus radix privationis accidentalis, ut patet in

cælo, in quo est privatio formæ accidentalis, id est ubi, et non fundatur in privatione formæ substantialis, quia cælum illius capax non est.

Cæterum conclusio est posita Cajetani opuse. de subjecto Philosophiæ, et Ferrariensis. i Physic., q. II, et aliorum Thomistarum, et in sententia D. Thomæ I p., q. LXXVI, art. I, quod materia cæli specie distinguitur a sublunari, non potest opposita sententia defendi, quia tunc nec etiam remote, id est ratione materiæ cælum est substantialiter mobile. Sed tamen etiam abstrahendo ab hac sententia urgetur fundamentum positum, tum quia Physica per se agit de forma cæli, et non solum de materia, quæ tamen non est principium substantialis mutationis; tum quia agit de ipso cælo, quod est compositum ex materia et forma, quatenus incorruptibile est, et a corruptibili corpore distinguitur; ergo impertinens est quod habeat materiam substantialiter mobilem, tractatus ille qui agit de cælo et per se pertinet ad Physicum, agit de cælo, quatenus incorruptibile est, et sic non consideratur ratione mobilitatis materiæ ad formam substantialem, quin talis privatio substantialis ibi omnino excluditur, cum incorruptibilitas cæli per se consideretur; ergo radicalis et remota mobilitas ad substantiam ratione materiæ, non est ratio considerata in tractatu de cælo, sed exclusiva (quod valde ponderandum est in hac sententia), et tamen consideratur cælum ut ens mobile, mobilitate accidentali, quatenus mutatur de loco in locum.

Quomodo autem principia accidentalis mobilitatis et substantialis uniantur in objecto formali hujus scientiæ, quod opposita sententia percipere non potest, respondetur utrumque verum esse, et quod prin-

cipia non sunt eadem entitative, nisi tantum proportionaliter, et analogice, ut expresse docet D. Thomas I Metaphys., lect. ultima §. hic ponit sextum, et XII Metaphys. textu XIX, lect. IV, ubi ostendit ex Philosopho quod non sunt eadem principia omnium generum, nisi proportionaliter, sicut patet quod ad genus substantiæ pro mutatione substantiali concurrunt materia, quæ est pura potentia, et privatio formæ substantialis, et forma ipsa substantialis, quæ generari potest; in accidentibus autem materia, quæ mutari potest, non est pura potentia, sed subiectum habens formam substantialem, et privatio formæ accidentalis, et ipsa accidentalis, quæ principia non sunt eadem, nisi proportionaliter, sicut substantia et accidens proportionaliter sunt idem. Cæterum univocari possunt, et convenire in una scientia, quia induunt eandem rationem formalem scibilitatis, sicut etiam Metaphysica agit de substantia et accidenti modo univoco, non quia conveniunt in ratione entis, ut sic, sed quia sub eadem abstractione formali ab omni materia; similiter ergo physica agit de substantia, et physicis accidentibus, et utriusque principii, ut conveniunt eadem formalitate abstractionis a materia singulari tantum, licet talia accidentia et substantia non conveniant in aliqua superiori ratione universali et prædicabili, nisi analogice.

Nec tamen propter hoc subiectum mobile, de quo agit Physica tanquam de subiecto mobilitatis, abstrahit a substantia et accidente, quia licet motus, seu mobilitas, de qua agit Physica, terminari possit ad substantiam vel accidens, tamen subiectum quod recipit et fundat hanc mobilitatem, tanquam principium primum, et per se motus, non est accidens, sed natura, quæ ne-

cessario est substantia, licet formalis ratio qua attingitur, solum explicet quidditatem mobilem, non substantiam.

Solvuntur argumenta.

Primo arguitur: Ens mobile non potest sumi in tota latitudine, ut comprehendit tam accidens quam substantiam mobilem, sed restringitur tantum ad substantiam vel corpus mobile; ergo non est ponendum ens mobile pro formali subiecto, sed corpus mobile. Consequentia patet, quia si subiectum non extenditur ad omne mobile, tam substantiale quam accidentale, sed tantum ad substantiale, frustra dicitur ens mobile subiectum formale, et non substantia vel corpus mobile. Ant. vero probatur, quia si objectum Philosophiæ sumitur in tota latitudine, ut comprehendit accidens, et substantiam, ergo nulla datur proprietas, quam demonstret, quia proprietas est accidens, v. g., motus, seu mobilitas; ergo si agit de accidente tanquam de subiecto et non de sola substantia, coincidet proprietas cum subiecto, imo nulla dabitur proprietas Physica demonstrata, quia omnis proprietas Physica accidens est; ergo accidens mobile non est subiectum, sed sola substantia.

Si dicatur substantiam et corpus mobile esse quidem subiectum Physicæ materialiter et in supponendo, non formaliter et in exprimendo, et ita per ens mobile non significari aliquid commune substantiæ, et accidenti mobili, sed tantum quidditatem mobilem radicalem, quæ habet pro genere substantiam, seu corpus, de quo formaliter non agit Physica, contra hoc est quia scientia quæ agit de aliqua specie, per se agit de genere, ut constitutivum est

talis speciei, licet non in tota sua latitudine, sicut scientia quæ agit de homine, per se agit de animali ut constituit hominem, et formaliter exprimitur objectum talis scientiæ dicendo quod est animal rationale, quam dicendo quod est ens rationale; similiter ergo formaliter exprimitur quidditas formalis objecti Physici dicendo corpus vel substantia mobilis, quam dicendo ens mobile; quod si ideo non exprimitur substantia vel corpus, quia genus rei mobilis est, multo minus debet exprimi *ly ens*, quia magis superius est quam corpus.

Respondetur quod, ut dictum est, ens mobile non sumitur pro abstracto a substantia, et accidente, loquendo de mobili subjective, sed prout explicat tantum quidditatem rei mobilis, quæ quidem in supponendo, et materialiter est idem quod corpus mobile, siquidem probatur in Physica omne mobile esse corpus, sed in exprimendo formalem rationem talis objecti dicitur ens mobile, potius quam corpus mobile, quia formaliter solum respicit Physica quidditatem mobilem, quæ nomine entis mobilis explicatur.

Et ad replicam respondetur quod *ly ens* mobile potest sumi dupliciter, uno modo ut dicit complexum seu constitutum ex gradu superiori analogo et inferiori differentia, omisso genere intermedio, sicut quando sumimus individua generica, ut hæc substantia, hoc corpus omissis gradibus intermediis; alio modo potest sumi ens mobile, non in vi alicujus complexi constituti ex superiori gradu entis, et inferiori mobilitatis, sed ut est idem ens mobile, quod mobile tantum, quasi dicatur res seu quidditas mobilis, quæ in re quidem est substantia et corpus, non tamen explicatur sub conceptu substantiæ, vel corporis, sed sub ratione quidditatis mobilis. Primo modo

non dicimus esse subiectum Physicæ ens mobile, sed secundo, et sic ens mobile non est aliquid magis amplum et abstractum quam substantia, vel corpus mobile, nec comprehendit in se tanquam subiectum substantiam et accidens, sed est aliquid contractius substantia, determinans illam, et explicans non secundum omnem rationem substantiæ vel corporis, sed præcise quæ mobilis est, quasi exprimendo quod omne quod tractatur in Physica de substantia et corpore est, ut subest mobilitati, seu ut fundat illam, ubi substantia solum materialiter se habet.

Quod vero subditur de scientia tractante de aliqua specie, quod etiam tractat de genere, ut constituyente ipsam, respondetur quod tractat quidem, sed non æque formaliter, sed de illo genere ut subest illi speciei tanquam rationi formali, et sic tractat Physica de corpore et substantia mobili, sed non æque formaliter, sed ut trahuntur ad rationem entis mobilis, id est quidditatis mobilis; quod vero explicetur *ly ens* in objecto formali, et non corpus, vel substantia jam diximus id esse, non quia ens sumitur per modum gradus superioris, sed per modum explicantis quidditatem mobilitatis et non ponentis in numero cum illa. Et præterea, non est certum quod mobile dicat differentiam essentialem respectu corporis, vel substantiæ, sed solum proprietatem fundatam in corpore, et sic exprimeretur quod Physica agit non de ipsa mobilitate, quæ est passio, nec de ipso corpore absolute, sed ut fundat illam passionem mobilitatis, formaliter explicatur, et purius ipsa formalis ratio objecti dicendo mobile, seu ens mobile quod idem est, quasi dicatur fundamentum mobilitatis, quam dicendo corpus mobile, ubi denotaretur, quod ipsa ratio

corporis, etiam intrat formalitatem objecti Physicæ qua corpus, non solum qua mobile. Ac denique, quia notius nobis est, quod aliquid sit mobile, quam quod sit corpus, etiamsi corpus esset genus illius, quia per motum probatur divisibilitas, et ratio corporis; et ideo formalis ratio non debet explicari per corpus, sed solum per mobile, sive per ens mobile, quia formalis ratio debet esse notissima in aliqua scientia.

Quod si instes: Nam mobile radicaliter, et sumptum pro substantia, non est magis totum quam ipsa mobilitas, seu motus accidentalis, imo indigemus circumlocatione ad exprimendum hoc subjectum, dicendo ens mobile, quod est signum ipsam quidditatem nobis non esse notam. Respondetur hoc ipsum stare pro nobis, quia si in ratione substantiæ, ut exprimitur hoc nomine, non est ita per se notum, sicut ut exprimitur nomine quidditatis mobilis, consequenter non dicemus quod objectum formale sit substantia, vel corpus mobile, ut exprimitur nomine corporis vel substantiæ, sed ut exprimitur nomine quidditatis, seu entitatis mobilis, licet in re sit substantia vel corpus, dari enim quidditatem mobilem notissimum est.

Secundo arguitur: Illud est subjectum formale scientiæ, in quod omnes passionēs et accidentia formaliter resolvuntur; sed Physicus resolvit accidentia mobilia in substantiam mobilem, tanquam in radicem per se, quia principium accidentis substantia est in quantum substantia, nec Physicus respicit per se formaliter aliquid accedens, sicut visus coloratum, et auditus sonum, sed per se respicit substantiam, et radicalem mobilitatem; ergo formale subjectum Physicæ formaliter exprimitur per substantiam,

seu corpus mobile, quam per ens mobile. Si dicatur, ideo significari nomine entis mobilis hoc objectum, quia non restringitur ad principia mutationis substantialis, sed etiam attingit principia mutationis accidentalis, ideoque abstrahit a mobilitate accidentali, et substantiali, contra est, quia si propter illam rationem dicitur ens mobile subjectum potius quam substantia, vel corpus mobile: ergo eadem ratione non dicitur formale objectum mobilitas radicalis, quæ determinate exprimit substantiam et distinguitur a mobilitate formali, quæ est accedens, sed dicitur aliquid abstrahens a mobilitate accidentali et substantiali, sicut principia ipsa abstrahunt a principiis substantialibus et accidentalibus; tale autem abstrahens non est radicalis mobilitas determinata, nec est aliquid univocum, sed aliquid analogum abstrahens a substantia, et accidente, quod non posset univocari in ratione scibilibus, nisi redderetur tantæ abstractionis, sicut Metaphysica, denique sub illa abstractione non est assignabilis aliqua passio Physica, quæ correspondeat illi abstracto, motus enim, seu mobilitas accidentalis, cum sit accedens, solum consequitur ad substantiam, non ad aliquid abstractum a substantia et accidente.

Respondetur ad principale argumentum, quod accidentia physica resolvuntur formaliter in substantiam mobilem, quatenus substantia dicit quidditatem radicalis mobilitatis: non quatenus substantia exprimit gradum prædicamentalem genericum rei subsistentis, hoc enim solum materialiter pertinet ad Physicam, quæ ut radicaliter mobilis sit, supponitur quod sit substantia, non formaliter exprimitur; unde non se habet sicut visus ad coloratum, vel auditus ad sonum,

quia hæc respiciunt aliquid contentum sub accidente, Physica autem aliquid contentum sub substantia, licet neque objectum sensuum formaliter exprimat accedens, neque ista formaliter exprimat substantiam, licet illam supponat.

Ad replicas autem quæ fiunt in oppositum, respondetur probare, quod res ad quas est motus, et quæ sunt termini mobilitatis Physicæ, non sunt sola substantia, sed accedens et substantia, atque adeo aliquid analogum, ut etiam concedit Cajetanus in opusculo citato, solutione ad 1, licet univocetur in ratione scibilibus, ut supra diximus. Et hoc tamen non sequitur, quod mobile pro subjecto et radice mobilitatis pro termino ad quem est motus, abstrahat a substantia, et accidente, sed solum contineatur sub substantia, licet illam formaliter non explicet, quia tam principia mobilitatis accidentalis, quam substantialis in substantia radicantur, illique conveniunt, licet non sint eadem principia, quia respiciunt formas, et privationes diversorum generum. Unde passionēs, quæ demonstrantur in Physica, non consequuntur ad aliquid abstractum a substantia et accidente, sed ad aliquid determinate contentum sub substantia, vel corpore, licet non exprimat in formalitate objecti, ipsa generica ratio substantiæ vel corporis, sed tantum id quod pertinet ad rationem motus, vel principii motus in ejus definitione non explicatur formaliter substantiæ, sed actus et potentia.

Ultimo arguitur: Quia *ly mobile* ex una parte comprehendit plura quam quæ in Physica tractantur, ex alia parte Physica agit de pluribus quæ sub mobili non comprehenduntur; et denique ex alia plures aliæ scientiæ quam Physica agunt de mobili: ergo per *ly mobile* non exprimitur adæquatam objectum Phy-

sicæ. Antecedens quoad primam partem probatur, quia mobile etiam comprehendit Angelos, qui mutabiles sunt, tam in substantia per creationem, et annihilationem, quam in operationibus, ut per motum localem, cognitionem, etc. Quoad secundam partem probatur, quia Physica non solum agit de mobili, sed etiam de quiescibili: est enim natura principium motus, et quietis: et sic etiam agere de quiete pertinet ad Physicam, præsertim cum motus ad quietem ordinetur. Similiter attingit Deum ut primum motorem, et animam intellectivam non solum ut conjunctam corpori, sed etiam ut separatam: ergo agit de rebus immobilibus. Quoad tertiam partem probatur, quia Astrologia etiam agit de ente mobili, scilicet de cælo et motibus planetarum, et Medicina agit de corpore sanabili quod includit motum alterationis: ergo mobile est commune aliis scientiis et consequenter non est proprium Physicæ.

Respondetur quod, ut supra diximus, *ly mobile* potest sumi dupliciter, uno modo in tota latitudine, ut dicit modum tam Physicum quam Metaphysicum, id est motum qui est actus seu operatio perfecta, et motum qui est actus imperfectus, qui fit cum aliqua divisibilitate, quatenus est partim in potentia, et partim in actu; et mobile solum hoc secundo modo pertinet ad Physicum, nec tali motu Angeli dicuntur mobiles; nam creatio non habet subjectum ex quo aliquid fiat, et sic non est motus Physicus, annihilatio vero motus non est, sed suspensio concursus, operationes autem Angeli ex parte subjecti a quo fiunt, spirituales sunt et indivisibiles, vel non distinguuntur ab actibus immanentibus, vel ex illis omnino oriuntur, sicque non pertinent ad motum divisibilem et imperfectum, qualis est Physicus.

Ad secundam partem respondetur quod quies, cum sit privatio motus, cognosci debet per formam oppositam ad illamque reduci, id est ad motum, nec omnis qui est finis motus, ut patet in motu cœli, et in motibus vitæ, qui sunt perfectiores quiete, si enim quies est conservativa quiescentis, tunc motus per se ordinatur ad quietem, non quia privatio, sed quia conservativa. De Deo autem et intelligentiis Physicis non agit per se, sed solum attingit illas, quatenus motores, et principia motuum Physicorum, non autem illarum quidditatem et essentiam perscrutatur, sed terminus Philosophiæ est anima rationalis, quæ etiam est forma corporis Physici, ut dicitur II Phy. textu xxvi. esse autem formam etiam convenit ei in statu separationis, licet non exerceat informationem.

Ad tertiam partem respondetur quod Astrologus non agit de cœlo et planetis, ut sunt entia mobilia, sed ut mensurabiles sunt eorum motus, et secundum varios aspectus diversam proportionem induunt, quod magis pertinet ad Mathematicum, quam ad Physicum. Medicus autem agit de corpore sanando, quod quidem supponit motum, et fit per motum, et sic supponit Physicam, eique subordinatur, formaliter tamen, non per se considerat motum quæ motus, sed quia ordinatus ad sanitatem, sicut artifex non potest facere statuam, nisi aliquo motu, non tamen formaliter considerat rationem motus, sed commensurationem figuræ, sic Medicus proportionem humorum, licet id fiat per motum.

ARTICULUS II.

Utrum Philosophia sit unius speciei atomæ in ratione scientiæ?

Resolutio est affirmativa, quam plures Thomistæ sequuntur, ut Ma-

gist. Soto, I Phy., q. 1 et Bannez in prologo librorum de generatione ad quartum principale, licet Cajetanus oppositum sentiat, II, q. CLXIV in introductione quæstion. Sumitur autem hæc conclusio ex D. Thoma, qui in proœmio Physicorum et librorum de cœlo et de generatione distinguit omnes istos tractatus tanquam partes unius scientiæ naturalis, in quarum una agitur de toto objecto in communi, quod in aliis applicatur ad objecta particularia sub tali communi, hoc autem non variat speciem scientiarum; alias partes Theologiæ diversas species Theologiæ constituerent, imo non esset dabilis una scientia in specie atomæ, si diversi tractatus et partes variant ejus speciem: nulla enim scientia quantumcunque speciei infimæ datur, quæ non procedat ordine quodam a communioribus ad minus communia, et inter ipsa minus communia prius traduntur ea quæ simpliciora vel universaliora sunt: sola ergo diversitas partium et tractatum in aliqua scientia non variat ejus speciem, in scientia autem naturali solum est diversitas penes ordinem partium, seu tractatum de diversis objectis, ut D. Thomas locis citatis significat. Quod si hoc sufficeret speciem scientiæ diversificare, etiam in ipsis octo libris Physicorum deberemus distinguere diversas species, quia agit de rebus valde diversis, ut de infinito, de continuo, de loco et tempore, et variis speciebus motus: quæ omnia licet connexionem habeant cum ente mobili ut sic, tamen hoc ipsum invenitur respectu aliorum librorum, qui agunt de istis mobilibus, et motibus in particulari, et ita connexionem habent cum ente mobili ut sic, nam scientia quæ agit de aliquo genere, etiam agit de speciebus contentis sub illo, sicut Metaphysica quæ agit

de ente, etiam agit de prædicamentis et causis contentis sub ente, et tamen est unius speciei atomæ.

Fundamentum autem a priori est quia diversa species scientiarum non sumitur ex sola diversitate rerum in se, sed ex diversa abstractione, seu modo cognoscendi et illuminandi objecta; nam si sola diversitas rerum materialiter et entitative consideratur, specie differret in Metaphysica pars quæ tractat de Deo, ab ea quæ tractat de substantia creata, vel accidente; et similiter in Physica, pars quæ tractat de materia et forma, ab ea quæ tractat de primo motore; et pars quæ tractat de infinito, ab ea quæ tractat de loco et vacuo, et similia multa possent multiplicari. Tunc autem diversa abstractio fundat diversam speciem, et modum illuminandi, quando oritur ex diversis principiis: ex principiis enim sumitur illuminatio conclusionum, ut late tractavimus in libris Posteriorum, q. XXVII. Cum autem principia quibus passionibus probantur de subjecto, sunt definitiones, ideo ad diversum modum definiendi, reducitur diversa species sciendi, et manifestandi res scitas; non enim sufficit alias et alias res definire et tractare, sed aliter atque aliter: nam plures res definire et de pluribus quidditatibus agere, etiam in una scientia contingit, quatenus omnia illa sub uno modo definiuntur, ut citato loco Logiæ ex D. Thoma VI Metaphys., lect. 1 et pluribus aliis locis ostendimus. Omnes autem definitiones, quæ traduntur tam in octo libris Physicorum quam in libris de generatione et aliis, sub eadem abstractione et formalitate procedunt. Definiuntur enim secundum rationem vel habitudinem ad motum, et solum differunt quod in libris Physicorum definiuntur ea quæ pertinent ad motum in communi, in

aliis autem libris ea quæ pertinent ad particulares rationes, et species motus, cujus signum est, quia principia, quæ traduntur in Physicis, serviunt pro libris de cœlo et de generatione; nec tamen isti libri important aliquam scientiam subalternatam ad scientiam Physicorum, nec enim addunt differentiam accidentalem et extraneam ad motum in communi, sed intrinsicam et essentialiam: ergo si utuntur principiis Physicæ in communi, pertinent ad eandem scientiam, eadem enim scientia, quæ agit de aliquo genere in communi agit de speciebus essentialibus ejus; alias semper essent diversæ scientiæ, quæ agunt de aliquo in communi et speciebus ejus essentialibus; cujus oppositum videmus in Metaphysica et Theologia, aliisque scientiis; quæ non solum agunt de una specie, sed de pluribus, ut conveniunt in aliqua ratione communi secundum quam induunt eundem modum definiendi, et consequenter illuminandi conclusiones.

Sed contra hoc objicies duo. Primum, ex auctoritate S. Thomæ, I, Post. lect. XLI, ubi inquit: « Quod aliud genus scibilium est corpus naturale, et mathematicum, et utrum horum generum distinguitur in diversas species scibilium secundum diversos modos et rationes cognoscibilitatis; » sed corpus naturale est objectum Philosophiæ: ergo secundum Div. Thomam sub isto objecto generico continentur plures species, et modi cognoscibilitatis, atque adeo diversæ species scientiarum.

Secundum est. Nam intra corpus mathematicum dantur diversæ species scientiarum, v. g., Geometria et Arithmetica, propter diversam abstractionem specificam a materia sensibili: ergo etiam diversa abstractio intra corpus naturale constituet diversæ scientias. Constat autem